

Nebo v novembru

Mirko Kokole

Jesensko nebo zaznamujejo ozvezdja, ki so povezana z vodo. Tako lahko temu delu neba rečemo tudi nebesni ocean, saj najdemo v njem Ribi, Delfina, Kita in druga z vodo povezana ozvezdja. Večino neba nad južnim obzorjem v večernih jesenskih urah zavzemajo ozvezdja Rib, Kita, Vodnarja in Eridana. Poglejmo si, kaj zanimivega lahko v njih opazujemo.

Ozvezdje Vodnarja novembra ob večernih urah vidimo nad jugozahodnim obzorjem. Vodnar je dvanajsto zodiakalno in pomembno jesensko ozvezdje. Ker nima posebno značilne oblike, ga je na nebu nekoliko težje najti. Najlažje ga poiščemo s pomočjo Pegaza. Če povežemo zvezdi Alfa Andromede in Alfa Pegaza ter podvojimo to razdaljo, pridemo do najsvetlejše zvezde v ozvezdju Vodnarja, to je Alfe Vodnarja ali Sadalmelika. V starih evropskih zvezdnih kartah je ozvezdje Vodnarja po navadi upodobljeno kot moški, ki iz vrča ali amfore zliva vodo. Zanimivo je tudi, da je egipčanski hieroglif, ki predstavlja ozvezdje Vodnarja, hkrati tudi hieroglif za vodo.

Čeprav ozvezdje Vodnarja zaradi manj svetlih zvezd ni posebej izstopajoče, pa ga sestavlja približno sto zvezd, vidnih s prostim očesom. Najsvetlejše zvezde so: Alfa Vodnarja ali Sadalmelik, ki je zvezda rahlo rumene barve z magnitudo 3,0, Beta Vodnarja ali Sadalsuud, ki je rumene barve in ima magnitudo 2,9, in Delta Vodnarja ali Skat z magnitudo 3,3.

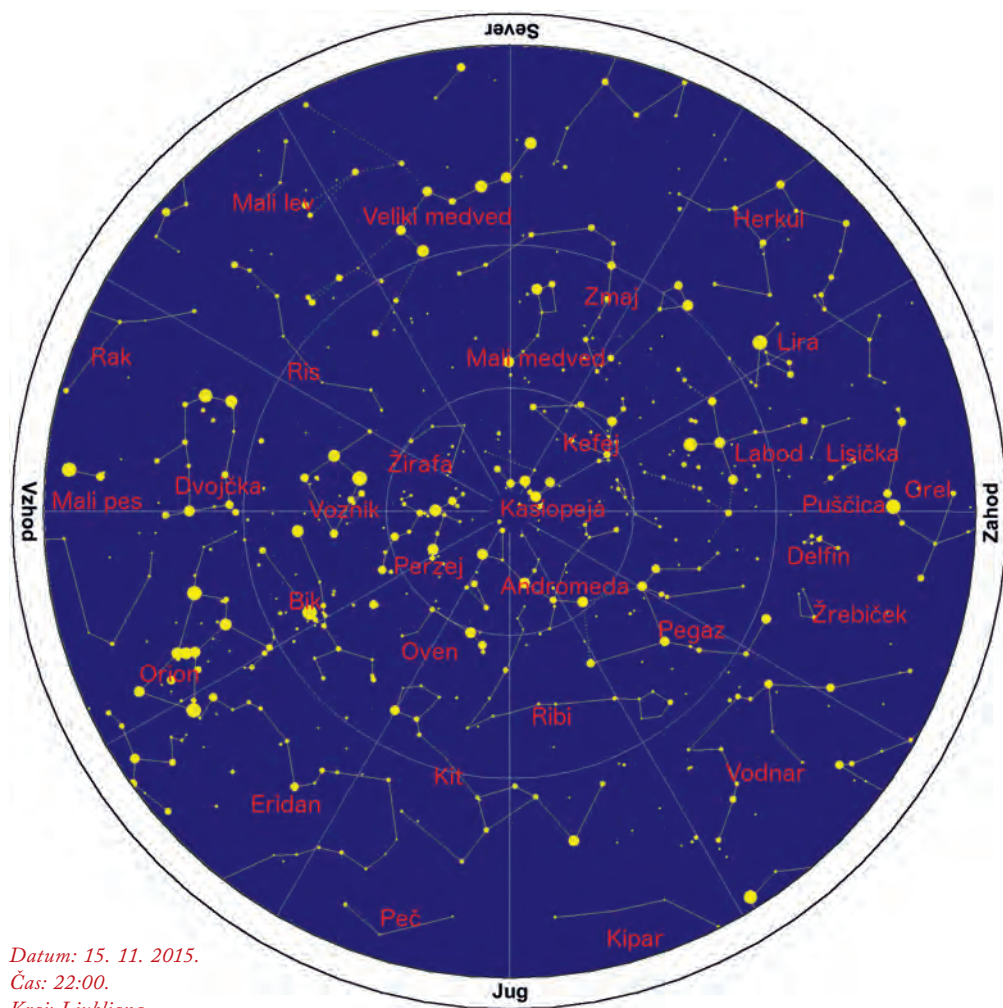
V Vodnarju najdemo tudi zvezdni kopici M72 in M2. M2 ima magnitudo 6,5 in je velika 13 ločnih minut ter jo lahko opazujemo le z daljnogledom z vsaj dvajsetkratno povečavo. M72 je zvezdna kopica, ki ima magnitudo 9 in je velika 6 ločnih minut. Za njeno opazovanje pa potrebujemo že manj-

ši teleskop. Kot zanimivost povejmo, da je Messier kopico M72 zaradi preslabega teleskopa zamenjal za meglico.

Če od Vodnarja premaknemo pogled bolj proti jugu, najdemo ozvezdje Rib. To starodavno ozvezdje je bilo že od nekdaj povezano s vodo. V rimsko-grški mitologiji naj bi predstavljala Venero in Kupida, ki sta skočila v Evfrat in se tam spremenila v ribi. V Ribah se sedaj nahaja »prva točka Ovna« ali pomladišče, ki se je zaradi precesije preselilo iz Ovna v Rib. Ko to točko na svoji navidezni poti po nebu prečka Sonce, nastopi pomladansko enakonočje. Od te točke merimo tudi ekliptično ali nebesno dolžino. Če pogled od Rib usmerimo nekoliko proti vzhodu in proti obzorju, najdemo ozvezdje Kita. Kit je še eno od vodnih ozvezdij jesenskega neba. Predstavljal naj bi morsko pošast, ki sta ji Kasiopeja in Kefej žrtvovala svojo hčer Andromedo. Vendar Andromedo reši pogumni Perzej. Tudi Kit je eno od tistih zelo velikih ozvezdij, ki ni posebej lahko prepoznavno. Najbolj znana zvezda v tem ozvezdju je seveda Mira ali Omikron Kita. Mira je dolgoperiodna spremenljivka, ki jo opazujejo že od leta 1638 naprej. Njena povprečna perioda je 331 dni, magnituda pa se ji spreminja od 2,9 do 9,3. To pomeni, da jo lahko s prostim očesom enkrat vidimo, drugič pa ne.

Na koncu poglejmo še ozvezdje Eridana, ki ga najdemo vzhodno od Kita. Eridan naj bi predstavljal reko Nil ali Evfrat. Ozvezdje sega od Orionovega pasu globoko na južno nebesno poloblo in ga lahko iz naših krajev vidimo le delno. V njem najdemo kar lepo število galaksij, vendar nobena ni vidna skozi daljnogled. Če jih želimo opazovati, potrebujemo večji teleskop.

Poleg značilnih jesenskih ozvezdij pa novembra ne smemo pozabiti na utrinke. V

Datum: 15. 11. 2015.

Čas: 22:00.

Kraj: Ljubljana.

tem mesecu so namreč dejavni Leonidi. To so meteorji, ki imajo svoj navidezni izvor ali radiant v ozvezdju Leva.

Meteor ali utrinek nastane, ko majhen delček snovi - po navadi ostanek kometa - pade skozi Zemljino ozračje, pri tem pa se zaradi trenja močno segreje in zažari. Večina delcev je tako majhnih, da se pri potovanju skozi ozračje popolnoma upari. Če je delec tako velik, da potovanje preživi in pade na Zemljino površje, ga imenujemo meteorit. Ko je delec še zunaj ozračja, ga imenujemo meteoroid. Nekaj meteorjev vidimo vsako noč. Kadar pa je število meteorjev povečano

in meteorji navidezno izvirajo iz ene točke na nebu, ki jo imenujemo radiant, pravimo, da vidimo meteorski roj. Roj poimenujemo po ozvezdju, iz katerega meteorji navidezno izvirajo.

Starševski komet Leonidov je 55P/Tempel-Tuttle, ki je dosegel perihelij, to je Soncu najbližjo točko, februarja leta 1998. Leonidi so dejavni med 14. in 21. novembrom. Največ smo jih lahko videli 18. novembra ponoči.